

Ervaringen van mediators in strafzaken

Tijdschrift Conflictantering deed een rondvraag langs vijf ervaren mediators in strafzaken en stelde ze de vraag: in welke van jouw zaken bleek mediation echte meerwaarde te hebben? De mediators vertelden over zaken waarbij partijen elkaar al wel of juist nog niet eerder kenden. En hoe mediation in beide gevallen meerwaarde kan hebben. Hun voorbeelden tonen aan dat mediation in strafzaken zorgt voor herstel en depolarisatie, uitnodigt tot het nemen van verantwoordelijkheid en kan leiden tot creatieve afspraken.

Door Judith Stoop

Makiri Mual: 'Mediation in strafzaken is feitelijk crisisinterventie'

'Eigenlijk heeft mediation in mijn werk altijd meerwaarde. Vaststellen wat dan precies die meerwaarde is, is lastiger. Soms komt het niet tot een vaststellingsovereenkomst, maar vindt er na het beëindigen van de mediation toch een opklaring plaats. Dat gebeurt veelal buiten het zicht van de mediator. Soms zie ik na een gesprek mensen bij ons kantoor op het stoepje nog een hele tijd napraten. Mijn analyse is, en dat komt ook omdat ik relatietherapeut ben, dat er in mediation emotionele blokkades worden opgeheven of verzacht. Men geraakt uit die gedemoniseerde positie. Partijen zagen eerder het allerslechtste van de ander en hebben opnieuw kennismemaakt. Ze hebben kunnen uitspreken wat ze nodig hebben van elkaar, wetende dat er eigenlijk geen andere optie is dan te verzoenen. En dan vooral verzoenen met de verschillen! Dát schept uiteindelijk weer verbinding. Bij mediations in strafzaken zijn partijen tot elkaar veroordeeld, vanwege de ernst van het conflict. Er is geweld aangedaan. Het raakt mensen in hun integriteit. Er is dan altijd méér nodig dan geld of een uitspraak van de rechtbank om het op te lossen.

Wat onlangs indruk op me maakte, is een huiselijkgeweldzaak. Moeder was uit huis gegaan, de kinderen waren elders ondergebracht, op een voor vader onbekend adres. Volgens moeder was vader de geweldenaar. Met deels pendelen is het gelukt dat ze samen een verzoek tot sepot hebben ingediend bij de officier van justitie in de vorm van een vaststellingsovereenkomst. Ze zijn overeengekomen dat het geschil in huiselijke kring onderling is opgelost en verzochten de officier de zaak af te doen. Ik ben daar als mediator zo ongelooflijk blij mee. Het is gelukt partijen uit de strijdpositie te krijgen.

Ze zien beide dat het niet uitvechten in de rechtbank met name voor hun kinderen de allerbeste uitkomst is. Gisteren vernam ik dat de officier de uitkomst van deze mediation heeft gevolgd en de zaak heeft geseponneerd. Dat is belangwekkend omdat het niet een zaak is die vanuit de verwijzingsroute justitie, politie of rechtbank is gekomen, maar vanuit een eigen initiatief van de betrokken partijen tot mediation. Zonder het schikken van de strafzaak zou omgang nooit tot stand zijn gekomen. Dan zou meneer zich moeten verweren tegen de aantijgingen van mevrouw. Mevrouw zou steunbewijs moeten verzamelen. Ze zou haar kinderen om verklaringen moeten vragen. Dan wordt het onherstelbaar. Daar heb ik genoeg ervaringen mee. Mediation in strafzaken is feitelijk crisisinterventie. In zaken waarbij vaak veel partijen betrokken zijn – de school, kindbescherming – probeer je het conflictsysteem terug te brengen naar een kleiner systeem van in dit geval de ouders. De overige betrokkenen activeer je als steunsysteem. Het alternatief is dat het verschrikkelijk uit de hand loopt en dat houd ik ze ook voor. Als mediator in strafzaken moet je een heel andere mediationstijl ontwikkelen. Veel directiever en autonomer.'

Makiri Mual is mediator en relatietherapeut bij Prisma, praktijk voor therapie en coaching. Hij deed zo'n dertig mediations in strafzaken en mediations met strafrechtelijke dimensie.

Antonietta Pinkster: ‘Een rechter legt niet op dat je niets op Facebook mag zeggen over de ander’

‘Ik ben behalve mediator ook al heel lang advocaat. Vanuit mijn advocatenpraktijk had ik de indruk dat mediation veel goeds zou kunnen doen binnen het strafrecht. Ik zie steeds vaker strafzaken voor de rechter komen die beter met mediation kunnen worden opgelost. Op het moment dat iemand verdacht wordt van een strafbaar feit is dat vaak een cesuur van een situatie die al langer bestaat. Achter ruzies, langsepende conflicten, mishandeling, geweldpleging en vernieling zitten geregeld langsepende persoonlijke drama’s. Er zit een verschil tussen de tasjesroof op straat en burens die al jarenlang met elkaar aan het steggelen zijn, waarbij er een uit zijn dak gaat en de ander een klap verkoopt. De rollen van dader en van slachtoffer zijn bij dat laatste voorbeeld minder helder. Het is bijna toeval dat de éne partij de klap verkocht. Het is niet automatisch zo dat degene die blijft liggen het slachtoffer is en degene die nog rechtop staat de dader. En juist in die situaties kan mediation kansrijk zijn, is mijn ervaring.

Een zaak die mij is bijgebleven is een zaak tussen twee burens die al jaren met elkaar in onmin leefden. Geluidsoverlast, vervelend gedrag op straat. De ene buur had de ruzie uitgebreid door officiële instanties in te lichten. De andere buur had de ruzie uitgebreid richting social media. Ze hadden ieder op hun eigen manier de grens van een gewone burenruzie overschreden. Dat is geëscaleerd en tot een handgemeen gekomen. Een van de beide burens is de ander aangevlogen. De ander heeft daarop aangifte gedaan. Justitie grijpt in als iemand aangifte doet. En zo werd nummer 1 de dader en nummer 2 het slachtoffer, terwijl er een complexe ruzie aan ten grondslag lag.

In het mediationgesprek bleek dat het probleem vooral was dat ze niet mét elkaar communiceerden, maar óver elkaar. Het is gelukt ze met elkaar in gesprek te brengen. Beiden hebben verantwoordelijkheid genomen en excuses gemaakt. Dat ging over veel meer dan hetgeen waarover aangifte was gedaan. Zo zie je dat je het met mediation breder kunt trekken dan hetgeen in de strafrechtelijke context relevant is. Er wordt aangifte gedaan van één feit, maar in mediation kun je ook andere relevante feiten betrekken. Daarmee doe je recht aan de complexiteit van het conflict.

Ze wilden het liefst als burens weer gewoon ‘langs elkaar heen kunnen leven’ en niet bang hoeven zijn. Ze hadden beiden het committent dat voor elkaar te krijgen. In de loop van het gesprek zag ik ze weer burens worden. Er was een begin gemaakt met normale menselijke communicatie. Ze hebben afspraken kunnen maken die je normaal in een strafzaak niet

kunt regelen. Ze spraken af andere burens niet meer te betrekken bij conflicten en er niets meer over op social media te zetten. Een rechter legt niet op dat je niets op Facebook mag zeggen over de ander.’

Antonietta Pinkster is mediator in strafzaken van het eerste uur en strafrechtadvocaat. Ze deed enkele tientallen mediations in strafzaken. Ze is partner bij Advocaten Noord.

Kim Roelofs: ‘Je maakt mensen bewust van waar het eigenlijk om gaat’

‘Ik had laatst twee zaken waarbij ik dacht: hier heeft mediation duidelijke meerwaarde. De ene zaak betrof twee onbekenden en de andere zaak twee bekenden. Beide komt voor. De eerste zaak gaat over een incident in het verkeer. Een automobilist had op de snelweg problemen. Hij ging van hard naar zacht en weer naar hard. De vrachtwagenchauffeur die erachter reed dacht dat hij gepest werd. Een gevaarlijke situatie ontstond doordat een vrachtwagen niet snel kan remmen. De man in de auto had niet door dat de vrachtwagen last had van hem, hij was te veel bezig met zijn haperende auto. Op een gegeven moment haalde de vrachtwagen de auto in en maande hem tot stilstand. De vrachtwagenchauffeur liep boos op de automobilist af. Dat bleek een oudere Iraanse man te zijn die nauwelijks Nederlands spreekt. De vrachtwagenchauffeur ging flink tekeer. De Iraanse man voelde zich bedreigd en kon zich verbaal niet verweren. Hij pakte in een reflex uit zijn auto een mes. De vrachtwagenchauffeur schrok zo, dat hij wegging, de politie belde en het kenteken door gaf. De andere man werd de volgende ochtend om zes uur van zijn bed gelicht met een politie-inval. De man was wellicht vuurwapengevaarlijk, werd gedacht. Hij bleek een schoon strafblad te hebben.

Beiden wilden meedoen aan mediation. Ze hadden veel vragen voor de ander. De Iraanse man had zijn dochter meegenomen om te tolken. Al snel bleek waar het misverstand zat. Het is goed uitgesproken. Uiteindelijk zei de vrachtwagenchauffeur tegen de automobilist: ‘Je weet waarschijnlijk ook niet hoe het is, op een vrachtwagen’. Dat leidde ertoe dat de Iraanse man een dag is meegereden op de vrachtwagen. Na afloop lieten ze weten het geweldig te hebben gehad met elkaar die dag, ondanks de taalbarrière. Dit vind ik een mooi voorbeeld van mensen die elkaar niet kennen, maar de persoon achter de ander leren kennen door mediation. De andere zaak betrof twee jonge meiden. De ene was de

nieuwe vriendin van de ex-vriend van de ander. De spanningen waren hoog opgelopen. In de kroeg ontstond uiteindelijk een ruzie waarbij de ene de ander met een glas in het gezicht sloeg. Dat meisje heeft nu een litteken in haar gezicht. Ze stonden beiden open voor mediation. Ze wilden de strijdbijl begraven. In plaats van dat deze zaak verder ging naar het strafrecht, en er een verdere polarisatie zou plaatsvinden, hebben we in de bemiddeling gekeken hoe ze het konden oplossen. Het slachtoffer zag ook haar eigen aandeel in de situatie. Het was actie-reactie en ze concludeerden dat ze niet zwart-wit konden stellen wie dader was en wie slachtoffer.

Je maakt mensen weer bewust waar het eigenlijk om gaat. Dit is een kans voor mensen om te leren waar de verantwoordelijkheid ligt en waar een echte oplossing zou kunnen liggen. In plaats van een rechter het conflict voor ze laten oplossen, nemen partijen zelf verantwoordelijkheid.'

Kim Roelofs is mediator in strafzaken en bemiddelaar van slachtoffer-daderbemiddelingen voor Stichting Slachtoffer in Beeld (SiB). Ze deed in totaal vijfhonderd mediations binnen en bemiddelingen buiten het strafrecht.

Jaap Spigt: 'Mediation in strafzaken is een vreemde eend in de bijt'

'Het is een beetje dubbel. Mediation in strafzaken is deels geactiveerd vanuit een kostenoverweging. Zo zijn er minder loketten en minder mensen die zich bezighouden met een zaak. Anderzijds heeft het voor betrokkenen zeker meerwaarde. Het toont zowel voor het slachtoffer als voor de verdachte of dader inzicht in iemands handelwijze. Dat bevordert wederzijds begrip. Soms wordt een zaak terugverwezen door de rechter voor mediation. Het gebeurt ook dat een zaak bij mediation komt in het voortraject en pas daarna wordt besloten of het verder gaat naar de rechter.

Onlangs rondde ik met een collega een zaak af. We zijn er meer dan een jaar mee bezig geweest. Het ging om twee gezinnen die naast elkaar woonden. Keer op keer gebeurden er dingen waarvoor de woningbouwvereniging en de politie werden ingeschakeld. Het leek erop dat gezin A in overwegende mate de narigheid veroorzaakte, en niet alleen gezin B, maar ook andere burens daar last van ondervonden. Op een gegeven moment liep het uit de hand. Een man uit gezin A sloeg een vrouw uit gezin B met een koevoet op haar hoofd. Dat heet een poging tot doodslag of in elk geval zware mishandeling. A ontkende dit gedaan te hebben. Uiteindelijk werd de zaak vanaf de zitting van de meervoudige kamer van de rechtbank naar mediation verwezen. Aan ons mediators de

schone taak om gezinnen A en B bij elkaar te krijgen. Daartoe moest de man uit gezin A zijn verantwoordelijkheid nemen en niet ontkennen dat er iets was gebeurd. Dat is de eerste hobbel voor ons mediators om te nemen. Met een verdachte die geen verantwoordelijkheid neemt, kan ik niet mediaten. Hoewel de mediator niet aan waarheidsvinding doet, is bekennen en herkennen van de grote lijnen van het feitelijk gebeurde noodzakelijk. Sommige collega's denken daar anders over. We kregen hem zo ver dat hij toegaf te hebben geslagen met de koevoet. Dat gaf het slachtoffer de eerste erkenning die nodig was om verder te gaan.

Het resultaat van de mediation is dat gezin A gaat verhuizen. De woningbouwvereniging helpt mee een geschikt huis te vinden. Ook heeft gezin A ingestemd met om op 'vrijwillige' basis mee te werken aan een voor de man en zijn echtgenote op maat gemaakte communicatietraining bij de reclassering. Met name de rol van de echtgenote bleek tijdens de mediation cruciaal, ook al was zij formeel geen verdachte. In de vaststellingsovereenkomst is vastgelegd dat de man en zijn echtgenote zich in de toekomst niet meer schuldig zullen maken aan agressief gedrag. Daar hebben wij als mediators op aangestuurd. We informeerden bij de reclassering naar de mogelijkheden. Als zo'n zaak daarna bij de rechter komt, zal die denken: 'Er is nogal wat gebeurd en dat kan wellicht weer gebeuren'. De afspraken die nu in mediation zijn gemaakt, werken preventief richting de toekomst. Vastgelegd is dat wanneer gezin A zich niet houdt aan gemaakte afspraken, het gezin het nieuwe huis verliest. De rechter kan dat meenemen in zijn uitspraak. De meerwaarde is dat de straf, die uiteraard nog steeds aan de officier en de rechter is, naar verwachting zal meevallen. Gezin A is blij met het nieuwe huis. Gezin B is blij met de erkenning en met de verhuizing van gezin A. De preventieve afspraken zijn een meerwaarde. En tot slot hoeven de woningbouwvereniging en de politie minder mankracht in te zetten op deze gezinnen. Er zijn alleen maar winnaars.

Als mediator in strafzaken bemoei je je meer dan bij andere mediations met de inhoud. In dit geval deden wij als mediators inhoudelijke voorstellen. Ik schroom er als mediator ook niet voor om informeel contact op te nemen met een officier om te polsen aan wat voor eis hij denkt. Als strafrechtmediator dien je mijns inziens tenminste basale kennis te hebben van het strafrecht en strafvordering, ook van de afwikkeling van een schadevergoeding die vaak onderdeel is van de vaststellingsovereenkomst. Die dient nauwkeurig bekeken te worden in verband met mogelijke civielrechtelijke consequenties. Mediation in strafzaken is een vreemde eend in de bijt van mediationspecialismen.'

Jaap Spigt werkt bij Houwing, Keijzerwaard & Spigt. Hij deed in 2002 en 2003 al circa veertig mediations voor het Openbaar Ministerie en is ook in de huidige pilot actief als mediator in strafzaken. Daarnaast is hij al 32 jaar strafrechtadvocaat.

Rebecca Leeuwenberg: 'Het gaat bij mediation in strafzaken vooral om partijenherstel'

'Het nemen van verantwoordelijkheid voor wat je als dader gedaan hebt, draagt bij aan resocialisatie. Voor het slachtoffer is verwerking belangrijk. Er valt nog zoveel te halen bij mensen die – vaak zonder dat ze elkaar eerder kenden – bij elkaar betrokken zijn geraakt door een strafzaak. Daders of verdachten hebben regelmatig spijt en schamen zich.

Sinds twee jaar werk ik niet meer bij de reclassering. De pilot waar ik nu bij betrokken ben is alleen gericht op verdachten. Mediation is dan complementair aan de strafzaak. Ik heb veel met jongeren te maken. In een zaak die me is bijgebleven had een minderjarige jongen een tasje gestolen van een oudere vrouw. Die jongen rende voorbij, jatte het tasje uit haar fietsmandje en rende weg. Het is meestal zo dat slachtoffer en verdachte direct uit elkaar worden gehaald en elkaar niet meer spreken, omdat ieder zijn eigen traject heeft. Door mediation komen ze weer bij elkaar. Deze jongen beseftte dat het erg was wat hij had gedaan en hij wilde zijn excuus aanbieden. De vrouw was benieuwd wat voor jongen dit was. Ze had een vreselijk beeld van hem.

We starten altijd met twee individuele gesprekken, waarin we verwachtingen van beide partijen peilen. Daarna volgt het gezamenlijke gesprek. De jongen arriveerde met een bosje bloemen in zijn hand. Ze hebben gepraat. Hij heeft duidelijk gemaakt hoe hij ertoe kwam, dat het hem alleen om geld ging en dat de gevolgen hem geschokt hadden. De vrouw vertelde over de angst die het haar had opgeleverd om naar buiten te gaan en over hoe dat haar vrijheid beperkte. Ze accepteerde zijn excuus en beiden hebben een goed gevoel aan het gesprek overgehouden. De jongen bleek niet de asociale crimineel die de vrouw in haar hoofd had. Het gaat bij mediation in strafzaken, naast schadevergoeding, vooral om partijenherstel. Wat is er nodig om weer verder te kunnen?

In de voorgesprekken merk je als mediator dat mensen allerlei aannames hebben die voor hen de waarheid zijn. Het mooie is dat wanneer ze elkaar dan spreken, ze zich realiseren dat die aannames niet allemaal kloppen. Partijen hoeven geen vrienden te worden en ze hoeven het ook niet met elkaar eens te worden. Het gaat erom dat ze de dialoog aangaan, hun verhaal kunnen vertellen en vragen kunnen stellen aan diegene die hen iets aangedaan heeft. Het

depolariseert de verhoudingen. Juridisering brengt wellicht duidelijkheid, over jij zit fout en ik niet, maar wat er aan de mediationtafel wordt besproken draagt zoveel bij aan herstel. Mediation neemt onterechte aannames weg, zorgt dat partijen hun verhaal kunnen doen en dat afspraken gemaakt kunnen worden. Dat zijn vaak hele eenvoudige afspraken die voor hen een wereld van verschil maken.'

Rebecca Leeuwenberg is mediator in straf- en familiezaken bij Leeuwenberg Mediation en bij Goed uit Elkaar. Eerder begeleidde ze als reclasseringsmedewerker daders bij de laatste fase van hun straf. Ze deed meer dan honderd mediations in strafzaken.

Over de auteur

Judith Stoop is redacteur van *Tijdschrift Conflictantering*.